

Työpapereita
Working Papers

164

SUOMEN
TYÖTTÖMYYS –
ALUEELLINEN
NÄKÖKULMA

Petri Böckerman

164

SUOMEN
TYÖTTÖMYYS
—
ALUEELLINEN
NÄKÖKULMA

Petri Böckerman*

*Tutkimuseloste on artikkeliluonnos Heikki A. Loikkasen ja Juho Saaren toimittamaan teokseen: “Suomalaisen Sosiaalipolitiikan Alueellinen Rakenne”, joka ilmestyy vuoden 2000 kuluessa.

Palkansaajien tutkimuslaitos, Pitkäsillanranta 3 A, 00530 Helsinki
E-mail: petri.boeckerman@labour.fi

Helsinki 2000

ISBN 952-5071-46-4
ISSN 1457-2923

Sisällys

1. Johdanto	5
2. Alue-erojen syistä: katsaus kirjallisuuteen	6
3. Alue-erojen rakenne ja työmarkkinoiden sopeutuminen	7
4. Alue-erojen kehitys	12
5. Työttömyysturvan ja aktiivisen työvoimapolitiikan alueellinen luonne	15
6. Lähitulevaisuuden näkymiä	17
7. Johtopäätöksiä	20
8. Kirjallisuus	21
Loppuviitteet	26

1. Johdanto

Suomea on repinyt 1990-luvulla epäyhtenäinen aluekehitys. Talouskasvu on ollut ripeää Etelä-Suomessa ja rannikon kasvukeskuksissa. Laajoilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa elpyminen 1990-luvun alun syvästä lamasta on ollut sitä vastoin takkuista.

Artikkelissa tarkastellaan Suomen työttömyysongelmaa alueellisesta näkökulmasta. Tarkastelu perustuu lähinnä työvoimapiirittäiselle aluejolle¹. Alue-erojen kasvu tulee selkeästi esille tarkasteltaessa nimenomaan työmarkkinoita. Työttömyys on pysynyt korkealla tasolla Itä- ja Pohjois-Suomessa. Työttömyyden alue-erojen kärjistyminen on myös vilkastuttanut muuttoliikettä Etelä-Suomeen. Seurauksena tästä on ollut kehitysmahdollisuuksien näivettyminen laajojen muuttovirtojen lähtöalueilla ja toisaalta asunto-ongelma ruuhkautuvissa kasvukeskuksissa.

Ensimmäisessä osassa kartoitetaan lyhyesti taloustieteellisessä kirjallisuudessa annettuja selityksiä työttömyyden alueellisille eroille sekä pohditaan niiden soveltuvuutta Suomeen. Toisessa osassa tarkastellaan Suomen alueellisen työttömyyden keskeisimpiä rakenteellisia piirteitä kuten työttömyyden alue-erojen suuruutta ja ajallista pysyvyyttä sekä talouskasvun työllistävyyttä, työttömyyden luonnetta ja työmarkkinoiden kohtaantoa alueellisesta näkökulmasta. Lisäksi tarkastellaan alueellisten työmarkkinoiden sopeutumista muutoksiin työn kysynnässä. Kolmannessa osassa kartoitetaan työttömyyden alue-erojen kehitystä 1980- ja 1990-luvuilla. Lisäksi pohditaan työttömyyden alue-erojen laajenemiseen 1990-luvulla johtaneita tärkeimpiä kansantaloudellisia tekijöitä. Neljännessä osassa keskitytään talouspoliittiseen kysymyksenasetteluun, ja kartoitetaan työmarkkinatuen ja aktiivisen työvoimapolitiikan alueellista rakennetta sekä siinä 1990-luvulla tapahtuneita muutoksia. Viidennessä osassa tarkastellaan alueellisten työmarkkinoiden lähitulevaisuuden näkymiä Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen, Palkansaajien tutkimuslaitoksen ja Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen yhteistyössä laatiman alue-ennusteen pohjalta.

2. Alue-erojen syistä: katsaus kirjallisuuteen

Pulkkinen (1956) selitti työttömyyden alue-eroja "työttömyyden ekologialla". Näkemyksen mukaan työttömyyden alue-eroja Suomessa voidaan selittää maantieteellisillä tekijöillä kuten maankamaran ominaisuuksilla ja vesireittien olemassaololla. Pulkkinen (1956) korosti myös työttömyyden kausivaihtelua alueellisesta näkökulmasta². Syynä tähän on se, että työttömyyden kausivaihtelut olivat huomattavasti suurempia maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa. Työttömyyden kausivaihteluissa on tosin vieläkin mielenkiintoisia alue-eroja.

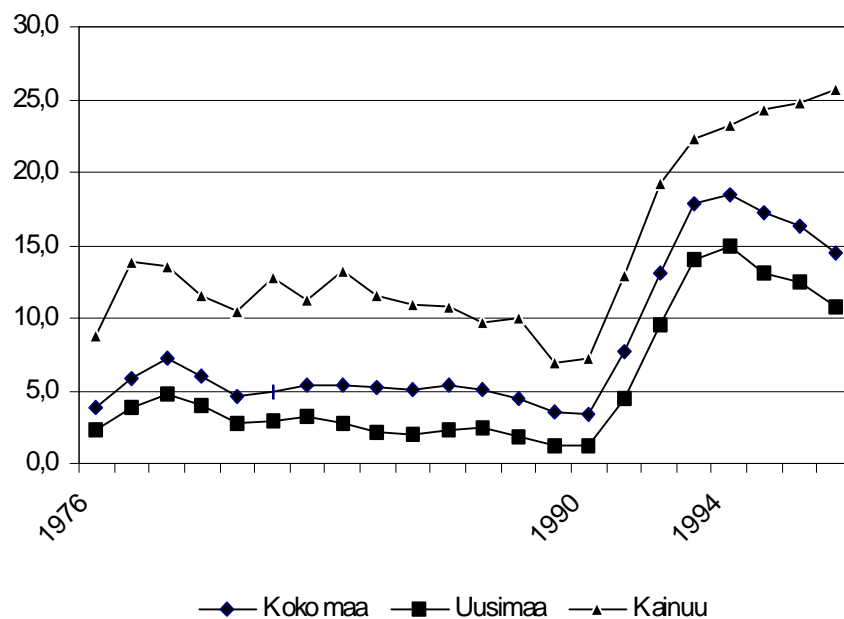
Modernissa taloustieteellisessä tutkimuksessa on annettu kaksi pääasiallista selitystä työttömyyden alue-eroille (Marston 1985, 59–62). Työttömyyden alue-eroja selitetään kansantalouden sisäisillä tekijöillä. Näkemyksenä on se, että työttömyyden alue-erot voivat olla joko epätasapaino- tai tasapainoilmiö (Pehkonen & Tervo 1995a, 1998; Böckerman 1997). Epätasapainoon perustuvan näkemyksen mukaan työttömyyden alue-erojen perimmäinen syy on alue-eroja tasapainottavien mekanismien puutteellinen toiminta, joista keskeisimpiä ovat alueiden välinen muuttoliike sekä reaali-palkkojen jousto³. Muuttoliike ei tietystikään ole ongelmaton mekanismi työttömyyden alue-erojen tasoittajana, koska lyhyellä aikavälillä se johtaa talouden heikkenemiseen muuttovirtojen lähtöalueilla. Seurauksena saattaa olla itse itseään vahvistava kurjistumiskierre⁴. Reaali-palkkojen jouston osalta on syytä mainita Blanchflowerin ja Oswaldin (1994) laaja empiirinen tutkimus, jossa estimoitiin ns. palkkakäyriä, jotka kuvaavat työttömyysasteen ja reaali-palkan välistä epälineaarista yhteyttä paikallisilla työmarkkinoilla. Näkemyksen mukaan työttömyyden kasvu alueella alentaa reaali-palkkatasoa. Palkkakäyrä on löydetty myös Suomen aineistolla (Parjanne 1997; Pekkarinen 1998). Tasapainonäkemyksen mukaan työttömyyden alue-erojen taustalla on se, että alueiden pitkän aikavälin tasapainotyöttömyysasteet eroavat toisistaan. Vilkas muuttoliike ja reaali-palkkojen jousto eivät tällöin välttämättä takaa työttömyyden alue-erojen häviämistä edes pitkällä aikavälillä. Sellaiset tekijät kuin mielyttävämpi asuin ympäristö, työttömyyskorvaukset tai parempi asuntotilanne saavat ihmiset jäämään vaikeille työttömyysalueille.

Sekä epätasapaino- että tasapainolähestymistavan perusteella on kuitenkin vaikeata ymmärtää työttömyyden alue-erojen voimakasta kasvua Suomessa 1990-luvulla. Syynä tähän on se, että tuotannon rajuilla muutoksilla on ollut paljon merkittävämpi välitön vaikutus Suomen työttömyyden alueelliseen kehitykseen sekä lamassa että elpymisessä. Sekä epätasapaino- että tasapainolähestymistapa sopivatkin paremmin selittämään työttömyyden alue-erojen muodostumista pitkällä aikavälillä.

3. Alue-erojen rakenne ja työmarkkinoiden sopeutuminen

Työttömyyden alue-erot ovat kiistatta suuria Suomessa⁵. Kuviossa 1 on työttömyysasteen kehitys koko maassa sekä Uudenmaan ja Kainuun työvoimapiireissä vuosina 1976–1997. Tunnettu tosiasia on se, että työttömyys on korkealla tasolla Itä- ja Pohjois-Suomessa verrattuna rannikon kasvukeskuksiin. Työttömyyden alue-erot ovat myös ajallisesti pysyviä, eivätkä työvoimapiirittaiset työttömyysasteet lähene toisiaan edes useamman vuosikymmenen aikajänteellä⁶ (Pehkonen & Tervo 1995; 1998). Yksi työttömyyden alue-erojen pysyvyyteen vaikuttanut tekijä on alueiden välisen muuttoliikkeen heikkous työttömyyden alue-erojen tasoittajana (Tervo 1997). Muuttoliike tasoittaa periaatteessa alueiden välisiä työttömyyseroja, koska muuttoliike suuntautuu korkean työttömyyden alueilta matalan työttömyyden alueille. Prosessi on kuitenkin hyvin hidas Suomessa, eikä se juurikaan kavenna työttömyyden alue-eroja. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että työttömyysasteiden ajallinen pysyvyys on huomattavasti heikompaa käytettäessä kunnittaista aineistoa (Pehkonen & Tervo 1995; 1998). Syynä tähän on se, että pienempien alueyksiköiden välillä muuttoliike on vilkkaampaa kuin työvoimapiirien välillä, sillä pienemmät alueyksiköt kuten lähikunnat muodostavat luonnollisia työssäkäyntialueita.

Kuvio 1. Työttömyysaste koko maassa sekä Uudenmaan ja Kainuun työvoimapiireissä vuosina 1976–1997

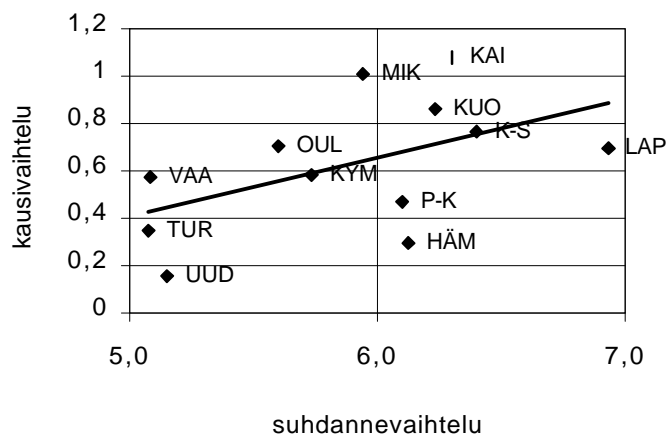

Lähde: Tilastokeskus.

Kansainvälisissä empiirisissä tutkimuksissa on löydetty kaksi keskeistä säännönmukaisuutta, jotka niveltävät työttömyyden alue-erojen kehityksen kansantalouden suhdannekiertoon (Gordon 1985). Ensinnäkin empiiristen tutkimusten mukaan taantumien aikana työttömyyden absoluuttiset alue-erot kasvavat, ja voimakkaan talouskasvun aikana työttömyyden absoluuttisilla alue-eroilla on puolestaan taipumus supistua. Toiseksi on päädytty siihen, että taantumien aikana suhteellisilla työttömyyden alue-eroilla on taipumus kaventua, ja voimakkaan talouskasvun aikana suhteelliset alue-erot puolestaan laajenevat. Empiiristen tutkimusten mukaan nämä kaksi säännönmukaisuutta pätevät myös Suomessa (Okko 1981; Pehkonen & Tervo 1998). Vuosien 1993–1996 kehitys on kuitenkin mielenkiintoinen käytettäessä työvoimapiirittäistä aineistoa (Böckerman 1998a, 17–22; Tervo 1998a), sillä kansantalouden elpyessä 1990-luvun alun syvästä lamasta voimakas talouskasvu itse asiassa johti työttömyyden absoluuttisten alue-erojen laajenemisen, mikä on vastoin aiemmin myös Suomessa toteutunutta säännönmukaisuutta.

Alueellisilla työttömyysasteilla on voimakas taipumus heilahdella samansuuntaisesti eli koko maan työttömyysasteen aleneminen supistaa tyypillisesti myös kunkin työvoimapiiriin työttömyysastetta ja päinvastoin (Böckerman 1998b, 20–33). Tulos ei ole yllättävä, koska kaikki alueet ovat osa samaa kansantaloutta. Käytettäessä työvoimapiirittäistä kokonaistuotantoaineistoa vuosilta 1988–1995 huomataan kuitenkin se, että myös tässä suhteessa on mielenkiintoisia alue-eroja. Kainuussa tuotannon vaihtelut ovat olleet vähiten yhteisiä Uudenmaan tuotannon muutosten kanssa (Böckerman 1998b, 10–11). Lisäksi työttömyyden kausi- ja suhdannevaihtelu on huomattavasti voimakkaampaa Itä- ja Pohjois-Suomessa verrattuna Etelä-Suomeen⁷ (Kuvio 2). Syynä tähän piirteeseen on Etelä-Suomen palveluvaltaisempi tuotantorakenne, joka ei ole luonteeltaan yhtä herkkää kausi- ja suhdannevaihteluille kuin maatalous- ja teollisuustuotanto⁸.

Kuvio 2. Työttömyyden kausi- ja suhdannevaihtelu työvoimapiireittäin

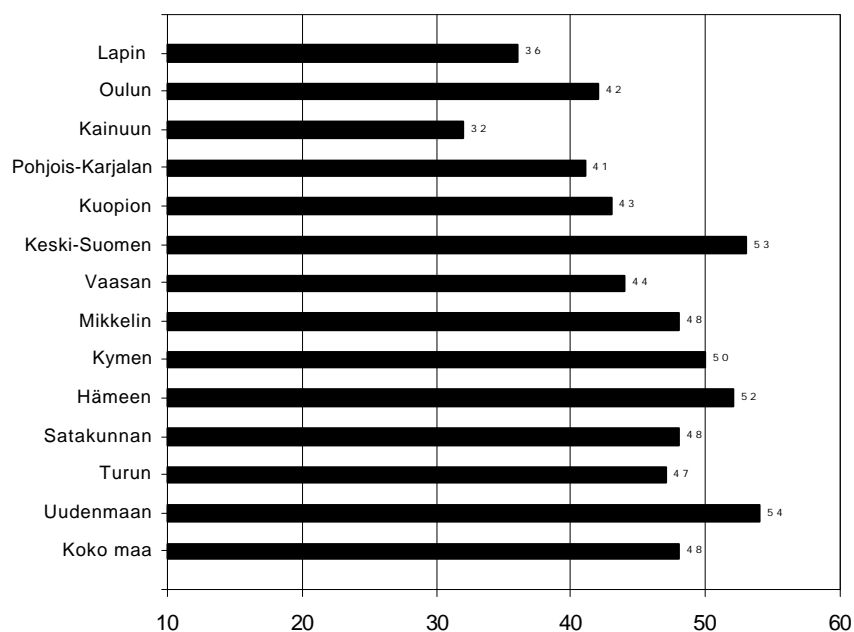

Lähde: Böckerman (1998b, 22–23).

Taloukasvun työllistävydessä on mielenkiintoisia alue-eroja Suomen työvoimapiirien välillä⁹. Tulosten mukaan taloukasvun ja työllisyyden yhteys on vahva myös alueellisella aineistolla tarkastellen, ja lisäksi kasvun työllistävyys on hieman voimakkaampaa Etelä-Suomessa verrattuna Itä- ja Pohjois-Suomeen¹⁰ (Böckerman 1998b, 8–19; 1998c; Kangasharju & Pehkonen 1999). Myös tämä piirre liittyy tuotantorakenteen alue-eroihin. Itä- ja Pohjois-Suomessa kasvun työllistävyys on alhaisemmalla tasolla sen tähden, että siellä palvelujen osuus on keskimäärin alhaisempi kuin Etelä-Suomessa. Palvelualoilla kasvun työllistävyys on tunnetusti korkeammalla tasolla kuin teollisuudessa, jossa tuotannon kasvu ei toimialan pääomavaltaisuuden tähden luo yhtä paljon työpaikkoja kuin palveluissa.

Työttömyyden luonnetta voidaan tarkastella työttömyyteen kohdistuvan tulovirran ja työttömyysjaksojen keskimääräisen keston avulla. Työttömyyden keskimääräinen kesto on lyhin Itä- ja Pohjois-Suomen pahimmilla työttömyysalueilla. Syynä on aktiivinen työvoimapolitiikka, jotka katkoo pitkittävät työttömyysjaksot Itä- ja Pohjois-Suomessa (Kuvio 3). Seurauksena on se, että työttömyyden kestoa olisi syytä mitata toistuvaistyöttömyydellä, jos tavoitteena on työttömyyden aluetaloudellisen rasituksen arvioiminen¹¹. Tällöin tarkastellaan sitä, kuinka monta työttömyysjaksoa työttömälle keskimäärin kasautuu yhden vuoden aikana. Tulosten mukaan toistuvaistyöttömyys on suurinta Itä- ja Pohjois-Suomessa (Taulukko 1). Kansantalouden elpyessä 1990-luvun alun syvästä lamasta vuosina 1993–1996 toistuvaistyöttömyys on yleistynyt eniten Turun ja Oulun työvoimapiireissä (Böckerman 1998a, 67–69), vaikka näissä työvoimapiireissä on ollut suotuisa työllisyyskehitys koko maan keskiarvoon verrattuna. Toistuvaistyöttömyyden yleistymisen ilmentää kansantalouden elpymisen myötä tapahtunutta työmarkkinoiden polarisoitumista.

Kuvio 3. Työttömyyden keskimääräinen kesto (viikkoa) työvoimapiireittäin vuonna 1996

Lähde: Työministeriö.

Taulukko 1. Työttömyyden toistuvuus työvoimapiireittäin vuosina 1993 ja 1996

	1993	1996	Muutos (%)
Koko maa	1.8	2.2	21.4
Uudenmaan	1.5	1.7	14.0
Turun	1.8	2.9	66.7
Satakunnan	1.8	2.5	35.1
Hämeen	1.7	2.2	30.1
Kymen	1.7	2.2	31.8
Mikkelin	2.1	2.4	16.1
Vaasan	2.1	2.4	13.2
Keski-Suomen	1.8	1.6	-12.3
Kuopion	2.0	2.3	16.5
Pohjois-Karjalan	1.9	2.4	30.0
Kainuun	3.0	2.8	-6.2
Oulun	2.1	2.7	32.0
Lapin	2.3	2.4	4.1

Lähde: Työministeriö.

Työmarkkinoiden alueellinen kohtaanto ilmentää työn kysynnän ja tarjonnan yhteensopimattomuutta¹². Se voi olla seurausta mm. ammatillisista pullonkauloista. Työmarkkinoiden kohtaantoa tutkitaan tavallisesti ns. UV-käyrien siirtymillä, joilla kuvataan avoimien työpaikkojen suhdetta työvoimaan sekä työttömyysasteen kehitystä¹³. Työmarkkinoiden kohtaantoa voidaan tutkia myös alueellisilla työmarkkinoilla. Syynä on se, että muuttoliike ei ole Suomessa riittävän vilkasta, jotta se integroisi alueelliset työmarkkinat lyhyellä aikavälillä kiinteästi toisiinsa. Pehkosen (1998) tulosten mukaan työmarkkinoiden alueellinen kohtaanto on heikentynyt eniten Uudenmaan, Turun ja Vaasan työvoimapiireissä vuosina 1987–1990 ja 1991–1996 (Taulukko 2). Uudenmaan osalta tulos on sopusoinnussa sen kanssa, että siellä pitkäaikais-työttömyys on lisääntynyt eniten 1990-luvulla. Kansantalouden elpyessä vuosina 1993–1996 työmarkkinoiden alueellinen kohtaanto heikkeni sen sijaan ainoastaan Keski-Suomen ja Lapin työvoimapiireissä (Böckerman 1998a, 50–57). Kaikissa muissa työvoimapiireissä avoimien työpaikkojen määrän kasvu suhteessa työvoimaan alensi työttömyysastetta myös vuosina 1993–1996, vaikka pitkällä aikavälillä työmarkkinoiden kohtaanto onkin heikentynyt kaikissa työvoimapiireissä. Tulos on sopusoinnussa sen kanssa, että myös koko kansantalouden tarkastelu UV-käyrien avulla osoittaa sen, että rakenteellinen työttömyys on pahentunut tuntuvasti viimeisten vuosikymmenien aikana (Uusitalo 1999, 17–19).

Taulukko 2. UV-käyrien siirtymien avulla arvioitu rakennetyöttömyyden muutos koko maassa ja työvoimapiireittäin 1987–1990 ja 1991–1996

	Muutos rakennetyöttömyydessä
Koko maa	2.4
Uudenmaan	2.6
Turun	3.2
Satakunnan	1.8
Hämeen	2.3
Kymen	1.3
Mikkelin	1.4
Vaasan	3.2
Keski-Suomen	1.7
Kuopion	1.4
Pohjois-Karjalan	1.6
Kainuun	2.0
Oulun	2.0
Lapin	2.0

Lähde: Pehkonen (1998, 329).

Sopeutuminen työn kysynnän laskuun alueella voi periaatteessa tapahtua kolmella tavalla; poismuuton vilkastuminen, osallistumisasteen lasku tai työttömyysasteen nousu¹⁴. Tulosten mukaan muuttoliike ei juurikaan tasapainota työttömyyden alue-eroja Suomessa¹⁵ (Tervo 1997; 1998c). Lisäksi työn kysyntämuutokset näyttäisivät välittyvän varsin suoraviivaisesti työttömyysasteeseen, eikä osallistumisasteen muutoksella ole merkittävää roolia työmarkkinoiden sopeutumisessa Suomessa (Böckerman 1998b, 34–41). Tulokset ovat kuitenkin vasta alustavia. Oswald (1996) väitti, että omistusasuminen on tärkeä työmarkkinoiden alueellista sopeutumista heikentävä tekijä. Väite perustuu siihen, että omistusasuminen vähentää alueiden välistä muuttoa, joka on ainakin periaatteessa keskeinen alueellisia työmarkkinoita sopeuttava me-kanismi. Aihetta on tutkittu empiirisin menetelmin myös Suomessa. Empiirissä tutkimuksissa on löydetty tukea näkemykselle, jonka mukaan omistusasuminen olisi vaikeuttanut työmarkkinoiden alueellista sopeutumista (Tervo 1997; 1998b), ja toisaalta nostanut työvoimapiirin tasapainotyöttömyysastetta (Pehkonen 1997; 1998). Tulokset ovat kuitenkin kiistanalaisia (Böckerman 1999a; 1999b), eikä empiirisessä tutkimuksessa ole vielä löydetty täsmällisiä mikrotaloudellisia vaikutuskanavia, jotka voisivat tuottaa kiinteän yhteyden omistusasumisen ja työttömyyden välille.

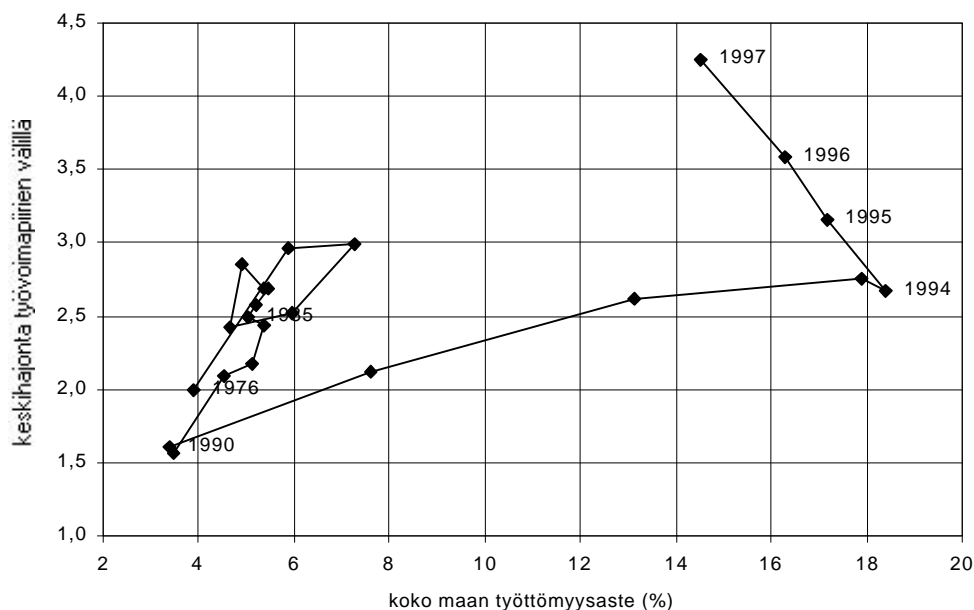
4. Alue-erojen kehitys

Työttömyyden alue-erojen kehitys Suomessa 1980- ja 1990-luvuilla voidaan kiteyttää kahden kuvion avulla, joissa työttömyyden alue-erojen kehitys työvoimapiirien välillä liitetään Suomen kansantalouden keskimääräisen työttömyysasteen kehitykseen. Työttömyyden absoluuttisten ja suhteellisten alue-erojen tarkastelu antaa toisistaan täysin poikkeavan kuvan Suomen työttömyyden alue-erojen kehityksestä 1990-luvulla.

Kuviossa 4 on koko maan työttömyysaste ja työttömyysasteen absoluuttinen vaihtelu työvoimapiirien välillä vuosina 1976–1997. Absoluuttista vaihtelua on mitattu keskihajonnalla. Havaintopisteet on lisäksi yhdistetty toisiinsa aikajärjestyksessä, jolloin saadaan käsitys kehitysurasta. 1990-luvun osalta voidaan tehdä kolme tärkeää päätelmää. Ensinnäkin työttömyyden vaihtelu työvoimapiirien välillä on kasvanut läpi koko 1990-luvun. Toiseksi kehitys voidaan jakaa kahteen selkeään vaiheeseen. Vuosina 1990–1994 Suomen 1990-luvun alun laman syntyessä ja jatkuessa työttömyyden vaihtelu työvoimapiirien välillä laajeni hitaasti, mutta vuodesta 1994 alkaen Suomen kansantalouden elpymisen päästessä vauhtiin tämä kehitys on voimistunut huomattavasti. Kolmanneksi on syytä huomata se, että vuosina 1996 ja 1997 työttömyysasteen alue-erot työvoimapiirien välillä ovat saavuttaneet korkeam-

man tason kuin vielä kertaakaan aiemmin vuosina 1976–1997. Tämä kertoo alueiden välisen eriarvoisuuden voimakkaasta kasvusta.

Kuvio 4. Koko maan keskimääräinen työttömyysaste (prosenttia) ja työttömyysasteen keskihajonta työvoimapiirien välillä vuosina 1976–1997

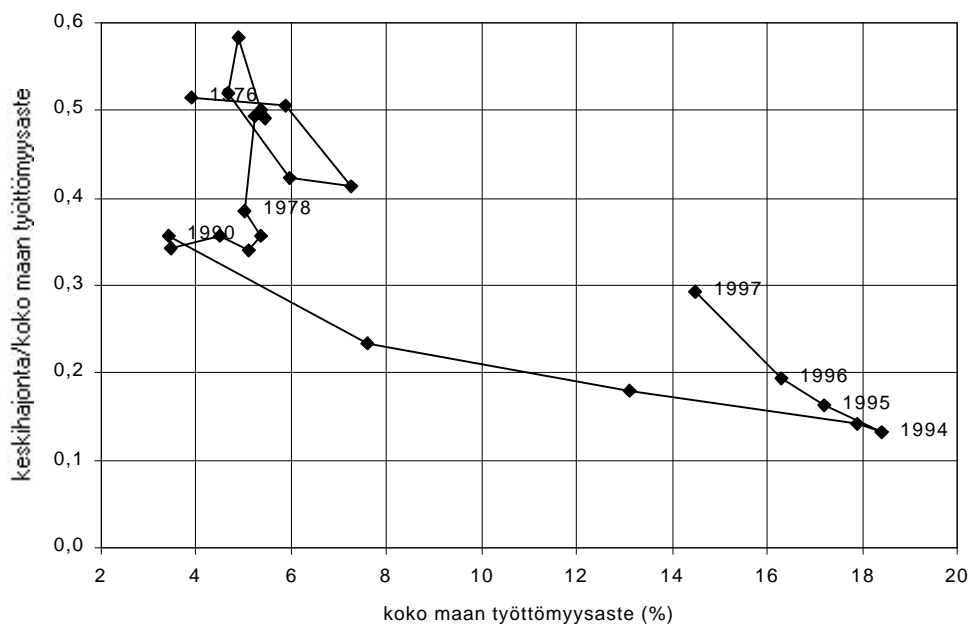

Lähde: Tilastokeskus.

Kuviossa 5 on puolestaan koko maan työttömyysaste ja työttömyysasteen suhteellinen vaihtelu työvoimapiirien välillä vuosina 1976–1997. Suhteellista vaihtelua on mitattu variaatiokertoimen avulla, jolloin työttömyysasteen keskihajonta työvoimapiirien välillä suhteutetaan koko maan keskimääräiseen työttömyysasteeseen tarkasteluajankohtana. Keskimäärin vuosina 1976–1996 matala työttömyysaste on liittynyt suuriin työttömyyden suhteellisiin alue-eroihin, ja korkea työttömyysaste puolestaan pieniin työttömyyden suhteellisiin alue-eroihin. 1990-luvun osalta voidaan tehdä kolme keskeistä päätelmää. Ensinnäkin 1990–1994 suhteelliset alue-erot pienenevät Suomen työvoimapiirien työttömyysasteiden välillä. Toinen keskeinen päätelmä on se, että vuosina 1994–1997 eli Suomen kansantalouden elyessä myös työttömyysasteiden suhteellinen vaihtelu työvoimapiirien välillä on alkanut hieman voimistua. Työttömyyden suhteellisten alue-erojen kehitys vuosina 1993–1996 vastaa aiemmin Suomessa ja muualla havaittua säännönmukaisuutta, jonka mukaan voimakkaan talouskasvun tulisi nimenomaan johtaa työttömyyden suhteellisten alue-erojen laajenemiseen. Suomen 1990-luvun kehitystä voidaan myös tulkita siten, että työttömyyden absoluuttisten alue-erojen laajeneminen on ollut kansantalouden elyessä niin voimakasta, että myös työttömyyden

suhteelliset alue-erot ovat laajentuneet Suomen työvoimapiirien välillä. Kolmas keskeinen päätelmä on se, että suhteelliset työttömyyserot Suomen työvoimapiirien välillä ovat olleet 1990-luvulla tyypillisesti kuitenkin huomattavasti alhaisemmalla tasolla kuin 1970- ja 1980-luvuilla. Absoluuttisten ja suhteellisten alue-erojen tarkastelu antaa siis toisistaan poikkeavan näkemyksen työttömyyden alue-erojen kehityksestä 1990-luvulla.

Kuvio 5. Koko maan keskimääräinen työttömyysaste (prosenttia) ja työttömyysasteen variaatiokerroin työvoimapiirien välillä vuosina 1976–1997

Lähde: Tilastokeskus.

Suomen kansantalouden elpyminen 1990-luvun alun syvästä lamasta on siis merkinnyt työttömyyden absoluuttisten alue-erojen voimakasta laajenemista. Syynä tähän kehitykseen on elpymisen vientijohteisuus¹⁶ (Böckerman 1998a, 29–38). Vuosina 1993–1996 suurin osa tuotannon kasvusta aiheutui teollisuustuotannon laajenemisesta. Erityisesti metalliteollisuus lisäsi voimakkaasti työntekijöiden määrää työvoimapiireissä (Uusimaa, Turku ja Oulu), joissa työllisyys parani vuosina 1993–1996 eniten. Tulosten mukaan työllisyyskehitystä voidaan selittää tuotannon muutoksilla, tosin tuotannon kasvu on parantanut työllisyyttä vasta yhden vuoden viipeellä tarkasteltaessa vuosia 1993–1996. Työttömyyden alue-erojen tuntuva laajenemisen seurauksena on ollut Etelä-Suomeen suuntautuvan muuttoliikkeen voimistuminen.

5. Työttömyysturvan ja aktiivisen työvoimapolitiikan alueellinen luonne

Työttömyys kohtaantuu kiistatta epätasaisesti kansantaloudessa. Beveridge (1910, 168) huomautti, että suurin työttömäksi joutumisen vaara on ammattitaidottomilla. Layard, Nickell ja Jackman (1991) korostavat alue-erojen merkitystä modernin työn taloustieteen näkökulmasta. Työttömyyden epätasainen alueellinen jakautuminen tuottaa merkittäviä hyvinvointitappioita kansantaloudessa (Tervo 1992). Syynä tähän on se, että inhimillisen pääoman varanto on pienempi kansantaloudessa kuin tilanteessa, jossa työttömyyden alue-eroja ei olisi lainkaan. Seurauksena on hyvinvointitappio, jos heikon työttömyystilanteen alueella haitalliset vaikutukset ovat suurempia kuin myönteiset vaikutukset alhaisen työttömyyden alueella pitkällä aikavälillä. Hyvinvointitappioiden olemassaolon vuoksi on luontevaa, että talouspolitiikalla yritetään lieventää työttömyyden alue-erojen kielteisiä vaikutuksia.

Suurten työttömyyden alue-erojen seurauksena myös yhteiskunnan näkökulmasta optimaalisen makrotalouspolitiikan harjoittaminen vaikeutuu verrattuna tilanteeseen, jossa työttömyys kohtaantuu tasaisesti alueille välillä (Mauro, Prasad & Spilimbergo 1999). Syynä tähän on se, että talouskasvun nopeutuminen johtaa helposti siihen, että alhaisen työttömyyden alueilla ajaututaan tilanteeseen, jossa syntyy paikallisia pullonkauloja ja inflaatiopaineita työttömyyden alentuessa lähelle tasapainotasoa (NAIRU), vaikka samalla korkean työttömyyden alueilla työttömyysaste ei olisi juurikaan alentunut. Tilanne voi pahimmillaan johtaa makrotaloudellisen epävakauden kasvuun, jos ylikuumenemista yritetään tukahduttaa alhaisen työttömyyden alueilla.

Työttömyysturvan kohtaannossa on ainoastaan suhteellisen pieniä alue-eroja, koska saman maan maakunnissa asuvia ihmisiä on kohdeltava lain mukaan samoin perustein (Taulukko 3). Päivärahan päivien (ja maksettujen päivärahojen) määrä suhteessa työttömien lukumäärään on alhaisin Kainuussa, koska aktiivinen työvoimapolitiikka katkaisee Kainuussa pitkittyviä työttömyysjaksoja. Päivärahan saajien lukumäärä suhteessa työttömien lukumäärään on myös alhaisin Kainuussa. Syynä tähän saattaa olla se, että Kainuussa ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevien suhteellinen osuus on korkeampi kuin muualla maassa, koska väestö on laajan poismuuton seurauksena ikääntyneempää kuin Etelä-Suomessa.

Taulukko 3. Työttömyysturvan peruspäivärahat ja työmarkkinatuki työvoima- ja elinkeino-keskuksittain vuonna 1997

	Päivärahan päivien lkm.	Päivärahan saajien lkm.	Maksetut päivärahat, 1000 mk	Työttömät työnhakijat työnvälityksessä** lkm.	"Korvaus-suhde"***	"Korvaus-suhde"****	"Korvaus-suhde"*****
Uusimaa	13155	87118	1511035	89900	0.15	0.97	16.81
Varsinais-Suomi	3895	27061	439575	30500	0.13	0.89	14.41
Satakunta	2309	15931	259850	21300	0.11	0.75	12.20
Häme	4253	27639	481417	31600	0.13	0.87	15.23
Pirkanmaa	4461	30588	503532	37000	0.12	0.83	13.61
Kymi	3597	24006	402748	28900	0.12	0.83	13.94
Etelä-Savo	2039	13667	230978	15500	0.13	0.88	14.90
Pohjois-Savo	2932	20009	330756	22000	0.13	0.91	15.03
Pohjois-Karjala	2216	14792	252649	17900	0.12	0.83	14.11
Keski-Suomi	3187	21290	359951	23600	0.14	0.90	15.25
Etelä-Pohjanmaa	1852	13335	204252	13600	0.14	0.98	15.02
Pohjanmaa	2038	14661	224462	15700	0.13	0.93	14.30
Pohjois-Pohjanmaa	3356	24998	372464	29000	0.12	0.86	12.84
Kainuu	912	6951	102513	10100	0.09	0.69	10.15
Lappi	2184	16063	250623	22400	0.10	0.72	11.19
Koko maa*	52459	359112	5935308	409900	0.13	0.88	14.48

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö

* Henkilöiden korvaukset, joiden asuinalue on tuntematon, sisältyvät ainoastaan koko maan yhteissummaan.

** Lähde: Työministeriö; työttömien osuus työvoimasta (vuoden keskiarvo).

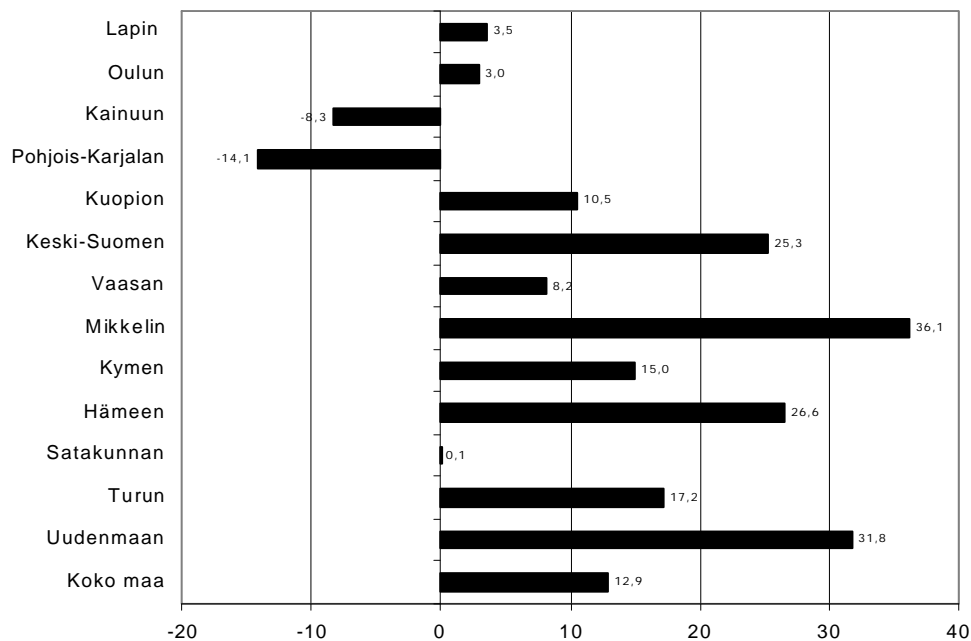
*** Päivärahan päivien lkm / työttömien lkm.

**** Päivärahan saajien lkm / työttömien lkm.

***** Maksetut päivärahat / työttömien lkm.

Suomessa tärkein talouspolitiikan väline, jolla pyritään lievittämään työttömyyden alue-erojen aiheuttamia hyvinvointitappioita on aktiivinen työvoimapolitiikka. Sen kaksi keskeisintä välinettä ovat palkkaperustuiset tuet ja työvoimakoulutus (Hämäläinen 1998). Aktiivinen työvoimapolitiikka on Suomessa laajamittaisinta Itä- ja Pohjois-Suomen korkean työttömyyden alueilla (Böckerman 1998a, 69–72). Se katkaisee pitkittyviä työttömyysjaksoja. Seurauksena on se, että toistuvaistyöttömyys on korkealla tasolla Itä- ja Pohjois-Suomessa. Aktiivisen työvoimapolitiikan aluerakenteessa on kuitenkin tapahtunut 1990-luvulla painatuksen osittaista muutosta siten, että aktiivinen työvoimapolitiikan toimenpiteitä lisätty eniten Etelä-Suomen työvoimapiireissä (Kuvio 6). Syynä tähän on pitkäaikaistyöttömyyden voimakas lisääntyminen alueella.

Kuvio 6. Palkkaperusteisten tukien suhde työvoimaan, muutos (prosenttia) työvoimapiireittäin vuosien 1993–1996 välillä

Lähde: Tilastokeskus ja Työministeriö.

6. Lähitulevaisuuden näkymiä

Työvoiman tarjontaa ennustettaessa lähtökohtana on se, että alueellinen työhön osallistumisen aste, eli työvoiman osuus työikäisestä väestöstä, riippuu alueellisesta taloudellisesta aktiviteetista. Talouskasvun voimistuminen alueella nostaa osallistumisastetta. Vaikutuksen voimakkuus poikkeaa kuitenkin ikäryhmittäin ja sukupuolittain. Vakiintuneen näkemyksen mukaan naisten osallistumisaste reagoi herkemmin taloudellisen aktiviteetin muutoksiin kuin miesten (Ilmakunnas 1997). Lisäksi nuorten osallistumisaste on herkkäliikkeisempi taloudellisen aktiviteetin muuttuessa kuin muiden ikäryhmien. 1990-luvun alun syvässä lamassa nuorten osallistumisaste supistui voimakkaasti työmahdollisuuksien heikentyessä ja nuorten siirtyessä opiskelemaan. Varttuneiden kohdalla taloudellisen aktiviteetin vaikutus osallistumisasteeseen on vähäinen.

Maakuntien kehityksen kannalta keskeistä on se, että muuttovoitto ”nuorentaa” maakunnan väestöä ja poismuutto puolestaan ”vanhentaa” sitä. Syynä tähän on nuorten suurempi

muuttoalttius syrjäseuduilta kasvukeskuksiin. Ikäryhmittäisessä lähestymistavassa huomioidaan muuttoliikkeen aiheuttama ikärakenteen muutos tarkasteltaessa työn tarjontaa ja työttömyyttä.

Osallistumisasteen reagoitua taloudelliseen aktiviteettiin on arvioitu ikäryhmittäin käyttäen koko maan aineistoa vuosilta 1975–1997. Tarkastelussa käytettiin kolmea ikäryhmää (15–24-, 25–54-, ja 55–64-vuotiaat) sekä sukupuolittaista jakoa. Käyttämällä saatuja osallistumisasteen joustoja ikäryhmittäin, aktiviteetti- ja työllisyysennustetta, sekä nettomuuttoa ja väestön muutosta koskevia arvioita muodostettiin maakunnittain ennuste työn tarjonnalle ja työttömyysasteelle¹⁷ (Böckerman ja Riihimäki 1999). Ennusteet eivät perustu kuitenkaan suoraan mekaaniselle laskentakehikolle, vaan niiden pohjana on käytetty myös muuta informaatiota.

Maakuntien työvoiman tarjonnan ennuste on sopusoinnussa nettomuuttoennusteen kanssa (Taulukko 4). Työvoiman tarjonta kasvaa ennusteen mukaan voimakkaimmin Uudellamaalla. Syynä on ennen kaikkea alueelle suuntautuva vuolas nettomuutto. Se jatkuu voimakkaana myös lähivuosina. Myös tuotannon ripeä kasvu lähitulevaisuudessa nostaa osallistumisastetta alueella. Molemmat tekijät kasvattavat työvoiman määrää Uudellamaalla. Muuttoliike myös nuorentaa Uudenmaan ikärakennetta, joka edelleen nostaa osallistumisastetta.

Itä- ja Pohjois-Suomessa työvoiman tarjonta sen sijaan supistuu laajamittaisen poismuuton seurauksena. Työvoiman tarjonnan supistuminen Itä- ja Pohjois-Suomessa toimii lyhyellä aikavälillä työttömyyttä vähentävänä tekijänä, vaikka se näivettää pitkän aikavälin kehitysmahdollisuuksia. Työvoiman tarjontaa supistaa myös osallistumisasteen aleneminen. Tähän kehitykseen on syynä väestön ikääntyminen, joka on osittain seurausta laajasta poismuutosta.

Taulukko 4. Työvoiman tarjonnan muutos maakunnittain ja koko maassa 1998–2002

	1998*	1999e	1998–2002e keskiarvo
Uusimaa	2.2	1.3	1.3
Itä-Uusimaa	-0.7	1.4	0.1
Varsinais-Suomi	2.1	0.8	0.7
Satakunta	-0.8	-0.8	-1.3
Kanta-Häme	-3.5	0.0	-1.3
Pirkanmaa	1.2	0.3	0.3
Päijät-Häme	4.6	-0.4	0.3
Kymenlaakso	2.0	-1.1	-0.7
Etelä-Karjala	0.6	-0.6	-0.7
Etelä-Savo	-2.8	-0.9	-1.5
Pohjois-Savo	0.3	-0.3	-0.7
Pohjois-Karjala	0.3	-0.7	-1.0
Kainuu	-1.4	-0.6	-1.0
Keski-Suomi	1.6	0.3	0.3
Etelä-Pohjanmaa	-1.2	-0.5	-1.2
Vaasan rannikkoseutu	-0.6	-0.2	-0.3
Keski-Pohjanmaa	4.1	-0.4	0.0
Pohjois-Pohjanmaa	1.3	1.0	0.5
Lappi	-2.6	-1.2	-1.2
Ahvenanmaa	0.0	0.3	0.3
Koko maa	0.9	0.3	0.1

* Toteutunut kehitys Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan.

Ennusteen mukaan työttömyysaste alenee jatkossa Uudellamaalla hitaasti aiempaan kehitykseen verrattuna (Taulukko 5). Tärkeänä syynä on alueelle suuntautuva vuolas nettomuutto, joka kasvattaa tuntuvasti työvoiman tarjontaa. Myös vuosina 1993–1996 kiihtyvä muutto Uudenmaan alueelle hidasti työttömyysasteen alenemista kasvattamalla työn tarjontaa (Böckerman 1998a, 58). Työttömyysasteen aleneminen perustuu useissa Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa työn tarjonnan supistumiseen. Itä- ja Pohjois-Suomessa työttömyysaste pysyy myös lähitulevaisuudessa korkealla tasolla.

Taulukko 5. Työttömyysaste maakunnittain ja koko maassa 1998–2002

	1998*	1999	1998–2002e keskiarvo
Uusimaa	7.7	7.0	6.4
Itä-Uusimaa	5.9	6.5	5.1
Varsinais-Suomi	9.9	9.2	8.2
Satakunta	12.6	12.2	10.4
Kanta-Häme	10.8	11.0	9.4
Pirkanmaa	11.5	10.7	10.0
Päijät-Häme	13.4	12.3	11.0
Kymenlaakso	12.9	11.9	10.3
Etelä-Karjala	13.7	12.4	11.1
Etelä-Savo	13.3	12.2	10.6
Pohjois-Savo	14.7	14.0	12.5
Pohjois-Karjala	15.1	14.0	11.4
Kainuu	18.1	17.3	15.4
Keski-Suomi	15.2	14.8	13.8
Etelä-Pohjanmaa	11.5	10.9	9.3
Vaasan rannikkoseutu	7.7	6.6	5.7
Keski-Pohjanmaa	11.1	11.5	9.8
Pohjois-Pohjanmaa	15.0	14.2	13.0
Lappi	19.8	17.9	16.7
Ahvenanmaa	1.4	1.4	0.9
Koko maa	11.4	10.6	9.5

* Toteutunut kehitys Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan.

7. Johtopäätöksiä

Suomen työmarkkinoiden alueellisia piirteitä tarkastelevassa empiirisessä tutkimuksessa on löydetty joukko säännönmukaisuuksia, jotka koskevat alueellisen työttömyyden rakennetta ja kehitystä:

- Työttömyyden alue-erot ovat suuria, ja myös ajallisesti pysyviä, eikä alueellisilla työttömyysasteilla ole taipumusta lähentyä toisiaan edes pitkällä aikavälillä.

- Alueellisilla työttömyysasteilla on kuitenkin voimakas taipumus heilahdella samansuuntaisesti kansantalouden suhdanteiden mukana eli koko maan työttömyysasteen aleneminen supistaa tyypillisesti myös kunkin työvoimapiirin työttömyysastetta ja päinvastoin.
- Työttömyyden kausi- ja suhdannevaihtelu on Itä- ja Pohjois-Suomessa huomattavasti voimakkaampaa kuin Etelä-Suomessa.
- Talouskasvun työllistävyys on voimakkaampaa Etelä-Suomessa verrattuna Itä- ja Pohjois-Suomeen. Taustalla on Etelä-Suomen palveluvaltaisempi tuotantorakenne.
- Työttömyyden keskimääräinen kesto on lyhin Itä- ja Pohjois-Suomen vaikeimmilla työttömyysalueilla. Syynä tähän piirteeseen on aktiivinen työvoimapolitiikka, joka katkoo pitkittyviä työttömyysjaksoja Itä- ja Pohjois-Suomessa.
- Toistuvaistyöttömyys on sitä vastoin yleisintä Itä- ja Pohjois-Suomen vaikeimmilla työttömyysalueilla.
- Työttömyyden alue-erot ovat kasvaneet voimakkaasti 1990-luvulla. Syynä tähän on vientijoh-teinen elpyminen 1990-luvun alun syvästä lamasta.
- Työmarkkinoiden sopeutuminen alueellisiin työn kysynnän muutoksiin tapahtuu lähinnä työttömyysasteen välityksellä ja muuttoliikkeen rooli alueellisten työmarkkinoiden sopeuttajana on vähäinen ainakin lyhyellä aikavälillä.

Tutkimuksissa on tyypillisesti käytetty aggregaattiaineistoja. Suomen alueellisia työmarkkinoita ei ole tarkasteltu yhdistetyillä työnantaja- ja työntekijäaineistoilla, joiden käytöllä olisi mahdollisuus tarkastella yksityiskohtaisemmin työpaikkojen syntymisen ja häviämisen alueellisia erityispiirteitä Suomessa sekä jäljittää työllisyyden nettomuutosten syitä.

8. Kirjallisuus

Akerlof, George A. & Main, Brian G.: Unemployment Spells and Unemployment Experience. *The American Economic Review* 70 (1980): 5, 885–893.

Beaulieu, J. Joseph & MacKie-Mason, Jeffrey K. & Miron, Jeffrey R.: Why Do Countries and Industries with Large Seasonal Cycle Also Have Large Business Cycles? *The Quarterly Journal of Economics* CVII (1992): 2, 621–656.

Bentolila, Samuel & Jimeno, Juan Francisco: Regional Unemployment Persistence (Spain, 1976-94). Centre for Economic Policy Research, Discussion Papers (1995): 1259.

Beveridge, William: Unemployment. A Problem of Industry. MacMillan, London 1910.

Blanchard, Oliver Jean & Diamond, Peter: The Beveridge Curve. Brookings Papers on Economic Activity (1989): 1, 1–76.

Blanchard, Oliver Jean & Katz, Lawrence F.: Regional Evolutions. Brookings Papers on Economic Activity (1992): 1, 1–75.

Blanchflower, David & Oswald, Andrew J.: The Wage Curve. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts 1994.

Böckerman, Petri: Työttömyyden alueellisten erojen syistä. Talous & yhteiskunta 25 (1997): 3, 38–45.

Böckerman, Petri: Alueet työttömyyden kurimuksessa. Kunnallisalan kehittämissäätiö, Tutkimuksia (1998a): 14.

Böckerman, Petri: Regional Evolutions in Finland. Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimus-
losteita (1998b): 142.

Böckerman, Petri: Kasvun työllistävyys – alueellinen näkökulma. Työpoliittinen aikakauskirja 41 (1998c): 1, 25–28.

Böckerman, Petri: Asuntomarkkinoiden toiminta ja työmarkkinoiden sopeutuminen. Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimuslosteita (1999a): 149.

Böckerman, Petri: Asuntomarkkinoiden rooli työmarkkinoiden sopeutumisessa. Kansantaloudellinen aikakauskirja 95 (1999b): 1, 110–117.

Böckerman, Petri & Riihimäki, Elisa: Työn tarjonta ja työttömyys alue-ennusteessa. Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimuslosteita (1999): 153.

Card, David E.: The Impact of the Mariel Boatlift to the Miami Labour Market. Industrial and Labour Relations 43 (1990): 2, 245–257.

Ciccone, Antonio & Hall, Robert E.: Productivity and the Density of Economic Activity. The American Economic Review 86 (1996): 1, 54–70.

Davis, Stephen J. & Loungani, Prakash & Mahidhara, Ramamohan: Regional Labor Fluctuations: Oil Shocks, Military Spending, and Other Driving Forces. Board of Governors of the Federal Reserve System, International Finance Discussion Papers (1997): 578.

Decressin, Jörg & Fátas, Antonio: Regional Labor Market Dynamics in Europe. *European Economic Review* 39 (1995): 9, 1627–1655.

Fredriksson, Peter: The Dynamics of Regional Labor Markets and Active Labor Market Policy: Swedish Evidence. Uppsala University, Department of Economics, Working Papers (1995): 20/95.

Gordon, Ian R.: The Cyclical Sensitivity of Regional Employment and Unemployment Differentials. *Regional Studies*, 19 (1985): 2, 95–110.

Haapanen, Mika: Internal Migration and Labour Market Transitions of Unemployed Workers. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Keskustelualoitteita (1998): 179.

Huovari, Janne: Alueelliset työttömyys- ja työllisyserot. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Työpapereita (1999): 27.

Hämäläinen, Kari: Työvoimapolitiikan vaikutukset Suomen työmarkkinoilla. Katsaus tutkimustuloksiin. Työpoliittinen tutkimus, (1998): 193.

Hämäläinen, Kari: Unemployment, Selective Employment Measures and Inter Regional Mobility of Labour. Esitelmä taloustutkijoiden XIV kesäseminaarissa, (1999): Jyväskylä 9.–10.6.

Ilmakunnas, Seija: Female Labour Supply and Work Incentives. Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimuksia (1997): 68.

Kangasharju, Aki & Pehkonen, Jaakko: Employment and Output Growth: A Regional-Level Analysis. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteen laitos, Working Papers (1999): 193.

Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari: Pääkaupunkiseudun kehityssuunta on kääntynyt. *Yhteiskuntapolitiikka*, 64 (1999): 2, 342–351.

Kultalahti, Olli: Muuttoliikkeen rooli työllistymisessä. Esitelmä taloustutkijoiden XIV kesäseminaarissa, (1999): Jyväskylä 9.–10.6.

Layard, Richard & Nickell, Stephen & Jackman, Richard: *Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labour Market*. Oxford University Press, Oxford 1991.

Maliranta, Mika: Productivity Performance in Regions. Some Findings from Finnish Manufacturing. Tilastokeskus, (1997): Käsikirjoitus.

Marston, Stephen T.: Two Views of the Geographical Distribution of Unemployment. *The Quarterly Journal of Economics* C (1985): 1, 57–79.

Martikainen, Mikko: Työpaikat menivät: 1990-luvun laman työpaikkakehityksen alueellinen kuva. Helsingin Kaupungin Tietokeskus, Tutkimuskatsauksia (1999): 5.

Mauro, Paulo & Prasad, Eswar & Spilimbergo, Antonio: Perspectives on Regional Unemployment in Europe. International Monetary Fund, Occasional Paper (1999): 177.

Moisio, Antti: Muuttoliikkeen ennustamisesta. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Työpappe-reita (1999): 19.

Obstfeld, Maurice & Peri, Giovanni: Asymmetric Shocks. Regional Non-Adjustment and Fiscal Policy. Economic Policy (1998): April, 206–259.

Okko, Paavo: Työttömyyden alueellisista eroista. PTT Katsaus (1981): 2 , 37–46.

Oswald, Andrew J.: A conjecture on the Explanation for High Unemployment in the Industrialized Nations. University of Warwick, (1996): Käsikirjoitus.

Pagan, Adrian: Policy, Theory, and the Cycle. Oxford Review of Economic Policy 13 (1997): 3, 19–33.

Parjanne, Marja-Liisa: Työmarkkinat murroksessa. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos (1997): B 135.

Parkkinen, Pekka: Alueellinen muuttoliike ja väestön ikääntyminen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Keskustelualoitteita (1992): 40.

Pehkonen, Jaakko: Alueelliset työttömyyserot ja omistusasuminen. Työpoliittinen aikakauskirja 40 (1997): 3, 20–25.

Pehkonen, Jaakko: 1990-luvun talouslama ja työllisyyden alueellinen ja toimialoittainen kehitys. In Pohjola, Matti (toim.): Suomalainen työttömyys. Taloustieto Oy, Helsinki 1998, 339–356.

Pehkonen, Jaakko & Tervo, Hannu: Alueelliset työttömyyserot – pysyvä ilmiö? Työpoliittinen aikakauskirja 38 (1995): 3, 20–29.

Pehkonen, Jaakko & Tervo, Hannu: Persistence and Turnover in Regional Unemployment Disparities. Regional Studies 32 (1998): 5, 445–458.

Pekkarinen, Tuomas: The Wage Curve: Finnish Evidence. Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimusselosteita (1998): 144.

Peltola, Olli: Talous Kasvaa, Lisääntyvätkö työpaikat? Aluetaloudellinen näkökulma. Vaasan yliopisto, Tutkimuksia (1997): 70.

Pohjola, Matti: Työttömyys Suomalaisen yhteiskunnan ongelmana: Johdanto ja kirjan tiivistelmä. In Pohjola, Matti (toim.): Suomalainen Työttömyys. Taloustieto Oy, Helsinki 1998, 3–19.

Pulkkinen, Terho: Työttömyyden levinneisyys. Sosiaalipoliittinen tutkimus Työttömyyden levinneisyydestä Suomessa vuosina 1948–1953. WSOY, Helsinki 1956.

Rantala, Olavi: Tuotannon ja työllisyyden alueellisen ennustamisen menetelmät, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Keskusteluaiheita (1998): 662.

Simon, Curtis J.: Frictional Unemployment and the Role of Industrial Diversity. *The Quarterly Journal of Economics* CIII (1988): 4, 715–728.

Susiluoto, Ilkka: Muuttoliikkeen kerrannaisvaikutuksista kulutuksen kautta: panos-tuotostarkastelu. In Helin, Heikki & Laakso, Seppo & Lankinen, Markku & Susiluoto, Ilkka (toim.): Muuttoliike ja Kunnat. Kunnallisalan kehittämissäätiö, Tutkimuksia (1998): 15, 23–38.

Tervo, Hannu: Työvoimavarojen käytön alueelliset erot. *Työpoliittinen aikakauskirja*, 33 (1991): 1, 3–7.

Tervo, Hannu: Alueet työttömyyden kourissa. In Nenonen, Tuomo (toim.): Tutkimusta ja pohdintaa taloudesta ja yhteiskunnasta – Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus 25 vuotta. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus, Jyväskylä 1992, 113–130.

Tervo, Hannu: The Development of Regional Underutilisation of Labour Resources in Finland 1972-89. *Finnish Economic Papers* 5 (1994): 1, 47–60.

Tervo, Hannu: Long-Distance Migration and Labour Market Adjustment: Empirical Evidence from Finland 1970–1990. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteen laitos, Working Papers, (1997): 168.

Tervo, Hannu: The development of regional unemployment differentials in Finland in the 1990s. *Finnish Economic Papers* 11 (1998a): 1, 37–49.

Tervo, Hannu: Muuttoliike ja työmarkkinoiden sopeutuminen. *Kuntapuntari*, (1998b): 2, 13–16.

Tervo, Hannu: Post-Migratory Employment Prospects: Evidence from Finland. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteen laitos, Working Papers, (1998c): 187.

Tervo, Hannu & Ritsilä, Jari: Regional Differences in Migratory Behaviour in Finland. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteen laitos, Working Papers, (1998): 188.

Uusitalo, Roope: Miten kävi hallitun rakennemuutoksen? Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Keskustelualoitteita (1999): 206.

Loppuviitteet

¹ Suuralueiden ohella työttömyyden alue-erojen kehitys on ollut mielenkiintoista monien kaupunkien sisällä. Monissa kaupungeissa työttömyys on kasautumassa tietyille alueille. Se kärjistää sosiaalisia ongelmia. Kortteinen ja Vaattovaara (1999) tarkastelevat segregoitumisen voimistumista pääkaupunkiseudulla. Suuralueisiin perustuvan tarkastelun viimeisenä vuotena on pääsääntöisesti 1997. Syynä tähän on se, että vuonna 1998 työvoimapiireistä luovuttiin ja siirryttiin elinkeinokeskuksiin perustuvaan aluejakoon. Huovari (1999) tarkastelee työllisyyden ja työttömyyden alue-erojen kehitystä käyttäen työssäkäyntitilaston tietoja.

² Ensimmäinen varsinainen tutkimus suomalaisesta työttömyydestä vuodelta 1914 käsitteli nimenomaan talvityöttömyyttä, joka on kausityöttömyyden eräs muoto (Pohjola 1998, 7).

³ Keynesiläinen perinne on korostanut makrotalousteoriassa sitä, että hintojen ja palkkojen jousto on ongelmallinen tapa sopeutua kokonaistaloudellisiin häiriöihin.

⁴ Susiluoto (1998) tarkastelee muuttoliikkeen kerrannaisvaikutuksia panos-tuotos-mallin avulla. Muuttoliikkeen negatiivisia kerrannaisvaikutuksia maan sisäisessä muutossa vähentää muuttovirtojen lähtöalueilla se, että kuluttajien hankkimista tavaroista ja palveluista huomattava osa on tuotettu muilla talousalueilla.

⁵ Tervo (1991, 1994) on tarkastellut työttömyyden alue-erojen ohella työvoiman vajaakäyttöä. Osallistumisaste on alhaisemmalla tasolla Itä- ja Pohjois-Suomessa, joten työvoiman vajaakäytön alue-erot ovat Suomessa vielä suurempia kuin työttömyysasteen alue-erot. On syytä otaksua, että Itä- ja Pohjois-Suomessa korkea työttömyysaste on johtanut vetäytymiseen pois työvoimasta.

⁶ Obstfeld ja Peri (1998) tarkastelevat työttömyyden alue-erojen ajallista pysyvyyttä Euroopassa. He katsovat, että työttömyyden alue-erojen voimakas ajallinen pysyvyys on tärkeä tekijä, joka kuvastaa EMU-maiden heikkoa sopeutumiskykyä kokonaistaloudellisiin häiriöihin.

⁷ Työttömyysasteen kausivaihtelun suuruus on estimoidun kausivaihtelukomponentin keskihajonta ja työttömyysasteen suhdannevaihtelun suuruus on puolestaan kausivaihtelusta puhdistetun sarjan keskihajonta. Kausivaihtelukomponentin on annettu estimoinneissa vaihdella ajassa. Beaulieu, MacKie-Mason ja Miron (1992) ovat aiemmin havainneet kansainvälisessä tuotantoaineistossa sen, että voimakas suhdanne- ja kausivaihtelu liittyvät toisiinsa.

⁸ Palvelutuotannon vähäisempi alttius heilahteluille on tunnettu tosiasia suhdannetutkimuksessa (Pagan 1997). Myös palvelualojen sisällä on huomattavia eroja kausivaihtelun suuruudessa. Itä- ja Pohjois-Suomessa matkailuelinkeinojen merkittävä osuus elinkeinorakenteessa kärjistää edelleen työttömyyden kausivaihteluja alueella.

⁹ Maliranta (1998) on tarkastellut työn tuottavuuden alue-eroja Suomessa. Tulosten mukaan pääkaupunkiseudulla työn tuottavuus on korkeammalla tasolla kuin muualla Suomessa vakioitaessa muita tekijöitä (kuten koulutustaso), jotka vaikuttavat tuottavuuteen. Ciccone ja Hall (1996) ovat aiemmin tehneet vastaavan havainnon Yhdysvaltain aineistolla. Tuotantotoiminnan kasautumisissa on korkeampi tuottavuus kuin muualla maassa johtuen erilaisista ulkoisvaikutuksista, joita muodostuu tuotannon kasautuessa samalle alueelle.

¹⁰ Peltolan (1997) tulosten mukaan kasvun ja työllisyyden yhteys olisi heikko aluetasolla. Martikainen (1999) tarkastelee työpaikkojen kehitystä ryhmitetyllä kunta-aineistolla.

¹¹ Akerlof ja Main (1980) ovat korostaneet sitä, että työttömyysjaksojen kasautumisella tietyille osalle työvoimaa on suuri merkitys työttömyystilastojen tulkinnan kannalta.

¹² Simon (1988) on väittänyt, että kitkatyöttömyyden alue-eroja voidaan selittää alueiden tuotantorakenteen monipuolisuuden avulla. Tuotantorakenteeltaan monipuolisilla alueilla on vähemmän kitkatyöttömyyttä kuin muualla, koska siellä työtekijöiden on helpompaa siirtyä supistuvilta toimialoilta laajeneville toimiloille samalla alueella. Aihetta ei ole tutkittu Suomen aineistolla, mutta on syytä otaksua, että myös kitkatyöttömyys on Itä- ja Pohjois-Suomessa korkeammalla tasolla kuin Etelä-Suomen kasvukeskuksissa. Syynä tähän on Etelä-Suomen monipuolisempi tuotantorakenne, joka mahdollistaa työntekijöiden siirtymisen toimialoilta toisille myös saman alueen sisällä ilman muuttoa muualle maahan.

¹³ Tarkastelun ongelmana on se, että ainoastaan osa kaikista avoimista työpaikoista tulee viranomaisten tietoon. Lisäksi avoimien työpaikkojen valikoitumisessa viranomaisten tietoon saattaa olla merkittäviä alueellisia eroja, josta ei ole olemassa tutkimustietoa. Blanchard ja Diamond (1989) ovat havainneet UV-tarkastelussa sen, että avoimien työpaikkojen määrässä tapahtuu tyypillisesti vähän muutoksia verrattuna työttömyyden muutokseen.

¹⁴ Empiiristen tutkimusten mukaan Yhdysvalloissa alueellisten työmarkkinoiden sopeutuminen tapahtuu lähinnä muuttoliikkeen kautta, ja lisäksi työttömyyserojen ajallinen pysyvyys on heikkoa (Card 1990; Blanchard & Katz 1992). Yhdysvalloissa öljyn hinnan muutoksilla on ollut suuri vaikutus työttömyyden alueelliseen kehitykseen vuoden 1973 jälkeen (Davis, Loungani & Mahidhara 1997). EEC-alueella osallistumisasteen muutoksilla on keskeinen rooli sopeutumisessa (Decressin & Fatás 1995). Espanjan aineistolla tehdyssä tutkimuksessa havaittiin se, että työn kysyntämuutokset välittyvät suoraan työttömyysasteeseen (Bentolila & Jimeno 1995). Fredikssonin (1995) tutkimus osoittaa puolestaan sen, että Ruotsissa reaali-palkkojen joustolla ei ole juuri lainkaan roolia alueellisten työmarkkinoiden sopeutumisessa työn kysynnän muutoksiin, eikä aktiivinen työvoimapolitiikka estä työmarkkinoiden alueellista sopeutumista. Hämäläinen (1999) on tutkinut aktiivisen työvoimapolitiikan roolia Suomen työmarkkinoiden sopeutumisessa. Alustavien tulosten mukaan aktiivinen työvoimapolitiikka ei merkittävästi estä myöskään Suomessa alueellisten työmarkkinoiden sopeutumista.

¹⁵ Haapasen (1998) tutkimuksen mukaan muuttaminen keskusalueille parantaa työttömien työllistymismahdollisuuksia, mutta muuttaminen muille alueille heikentää sitä. Tervon ja Ritsilän (1998) tutkimus osoittaa puolestaan sen, että muuttokäyttäytymisessä ei ole suuria alue-eroja Suomessa. Tämä tarkoittaa sitä, että muuttoa voidaan selittää samoilla tekijöillä (aiemmalla muutolla, koulutuksella, lähtöalueen koolla ja asuntomuodolla) kautta maan. Parkkisen (1992) mukaan keskeinen tekijä, joka vähentää muuttovirtoja tulevaisuudessa on väestön ikääntyminen. Syynä tähän on se, että nuorten muuttoalttius on huomattavasti suurempi kuin vanhempien ikäryhmien. Kultalahden (1999) tutkimus osoittaa puolestaan sen, että muutto parantaa lähinnä nuorten ja koulutettujen työllistymismahdollisuuksia.

¹⁶ Vaihtoehtoinen tapa selittää työttömyyden alue-erojen voimakasta laajenemista elpymisen myötä olisi väittää, että se on seurausta julkisten menojen tuntuvista leikkauksista. Näkemys ei ole kuitenkaan empiirisesti perusteltu, sillä julkisen sektorin työllisyys ei juurikaan heikentynyt Itä- ja Pohjois-Suomessa vuosina 1993–1996.

¹⁷ Rantala (1999) tarkastelee maakuntien tuotannon ja työllisyyden ennustamista. Tuotantoa on ennustettu lähtien liikkeelle toimialakohtaisesta kehityksestä. Moisio (1999) tarkastelee puolestaan muuttoliikkeen ennustamisessa käytettyjä menetelmiä.